

Faculty of Health Sciences

Basal Statistik

Regressionsanalyse i SPSS.

Lene Theil Skovgaard

21. september 2020

Simpel lineær regression

Regression og korrelation

- ▶ Simpel lineær regression
- ▶ Todimensionale normalfordelinger
- ▶ Korrelation vs. regression
- ▶ Modelkontrol
- ▶ Diagnostics

E-mail: 1tsk@sund.ku.dk

*: Siden er lidt teknisk

Simpel lineær regression

Retningsbestemt relation

(men *ikke* nødvendigvis *kausal*)

mellem to kvantitative (kontinuerte) variable:

Y: **Respons** eller **outcome**, afhængig (dependent) variabel

X: **Forklarende variabel**, kovariat

(somme tider *Independent*/uafhængig - *meget uheldigt!*)

Gennemgående eksempel at tænke på:

Y =blodtryk, X =alder

Data

Sammenhørende registreringer (x_i, y_i) ,
for en række individer eller 'units', $i = 1, \dots, n$:

Bemærk: x_i 'erne kan vælges på forhånd!

- ▶ Det er smart,
fordi man kan designe sig til mere præcise estimater
- ▶ Det er farligt,
hvis man har tænkt sig at benytte korrelationer
(mere om det senere)

Eksempel I

Sammenhæng mellem kolinesteraseaktivitet (KE)
og tid til opvågning (TID)

- ▶ **Outcome:** TID
- ▶ **Forklarende variabel:** KE
- ▶ **Konklusioner:**
Hvor lang tid forventer vi til opvågning,
baseret på en måling af KE?
Hvor stor er usikkerheden på denne prediktion?

Et outcome, en (kvantitativ) kovariat:

Simpel lineær regression

Eksempel II

Sammenligning af lungekapacitet (FEV_1) for rygere og ikke-rygere

Problem: FEV_1 afhænger også af f.eks. højde

- ▶ **Outcome:** FEV_1
- ▶ **Forklarende variable:** højde, rygevaner
- ▶ **Konklusioner:**

Hvor meget dårligere er lungefunktionen hos rygere?

Et outcome, to kovariater:

Her er der tale om *multiple regression*, i form af en *kovariansanalyse* (omtales i næste forelæsning)

Eksempel fra bogen

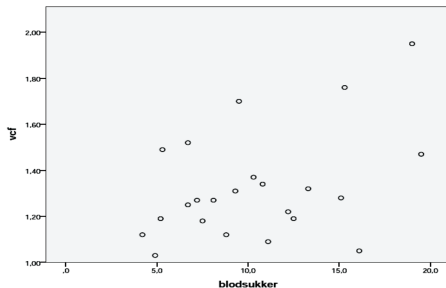
Hvilken sammenhæng er der mellem **fastende blodsukkerniveau** og **sammentrækningsevne** for venstre hjertekammer hos diabetikere? (n=23)

	OBS	BLODSUKKER	VCF
Outcome: $Y = \text{vcf}, \text{ \% / sec.}$	1	15.3	1.76
	2	10.8	1.34
	3	8.1	1.27
Kovariat:	.	.	.
$X = \text{blodsukker, mmol/l}$	.	.	.
	.	.	.
	21	4.9	1.03
	22	8.8	1.12
	23	9.5	1.70

Scatter plot

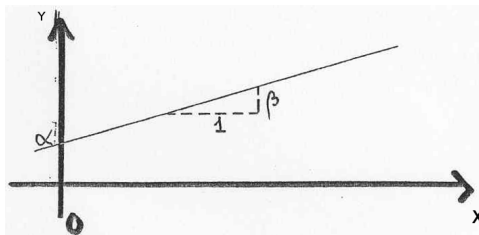
Gå ind i Graph/Chart Builder/Scatter og træk i den fremkomne boks vcf over på Y-aksen, og blodsukker over på X-aksen.

Er der nogen sammenhæng her?

Matematisk model

Ligningen for en ret linie: $Y = \alpha + \beta X$

Intercept α : Skæring med Y-akse

Hældning β

Fortolkning

- ▶ α : **intercept**, afskæring (skæring med Y-akse)
 - i SPSS kaldet (Constant) -
 - Sammentrækningsevnen for en diabetiker med en blodsukkerværdi på 0.
 - Samme enheder som outcome.**
 - Som regel en utilladelig ekstrapolation!
- ▶ β : **hældning**, regressionskoefficient
 - Forskellen i sammentrækningsevne hos 2 diabetikere, der afviger i blodsukkerværdi med 1 mmol/l.
 - Ofte parameteren med størst interesse.**
 - Enheder som “Outcomes enheder” pr. “kovariats enhed”.

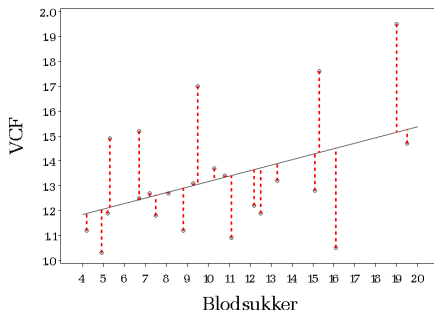

Statistisk model

$$Y_i = \alpha + \beta X_i + \varepsilon_i, \quad \varepsilon_i \sim N(0, \sigma^2) \text{ uafh.}$$

ε_i 'erne er **residualerne**,

dvs. afvigelserne (i Y) fra observeret til forventet.

(ingen kode til denne figur)

* Estimation

Mindste kvadraters metode:

Bestem α og β , så kvadratafgivelsessummen

$$\sum_{i=1}^n (y_i - (\alpha + \beta x_i))^2 = \sum_{i=1}^n \varepsilon_i^2$$

bliver *mindst mulig*. Resultat (**estimator**):

$$\hat{\beta} = \frac{S_{xy}}{S_{xx}} = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}, \quad \hat{\alpha} = \bar{y} - \hat{\beta}\bar{x}$$

Regressionsanalyse i praksis i SPSS

Gå ind i menuen Analyze/Regression/Linear, og sæt vcf som Dependent og blodsukker som Independent(s)
(et uheldigt navn til forklarende variable...)

Man skal efterfølgende huske at gå ind i Statistics og under Regression coefficients afkrydse Estimates og Confidence intervals

Man kan også benytte den mere generelle

Analyze/General Linear Model/Univariate
(mere om denne senere)

Output fra regressionsanalyse i SPSS

Den mindre anvendelige del:

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,417 ^a	,174	,134	,21670

a. Predictors: (Constant), blodsukker

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	,207	1	,207	4,414	,048 ^b
	Residual	,986	21	,047		
	Total	1,193	22			

a. Dependent Variable: vcf

b. Predictors: (Constant), blodsukker

Output fra regressionsanalyse i SPSS

Den mere anvendelige del:

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,098	,117		9,345	,000
	blodsukker	,022	,010	,417	2,101	,048

Coefficients^a

Model		95,0% Confidence Interval for B	
		Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	,853	1,342
	blodsukker	,000	,044

a. Dependent Variable: vcf

Vigtige informationer fra output

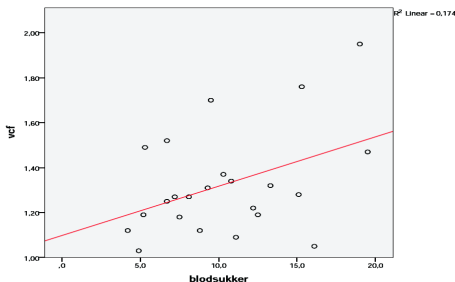
- ▶ **Hældning** (slope, vises i output under betegnelsen 'blodsukker', fordi det er koefficienten til denne),
 $\hat{\beta} = 0.022$,
med tilhørende spredning (**standard error**) på 0.010
- ▶ **Spredningen omkring linien**
(Std. Error of the Estimate),
 $s = \hat{\sigma} = 0.21670 \approx 0.217$
Denne størrelse benyttes til konstruktion af
prediktionsgrænser (kommer senere), som er
normalområder for given blodsukkerværdi.

Estimeret regressionslinie

For at indtegne linien på plottet, dobbeltklikker man på grafen og klikker på ikonet Add Fit Line at Total og derefter i Properties-boksen afkrydse Linear og klikke Apply.

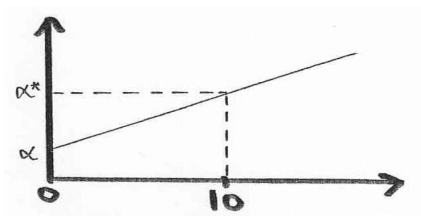
Man kan endvidere vælge, om man vil have liniens ligning skrevet på linien eller ej (flueben ved Attach label to line kan fjernes)
Farven på linien kan vælges under Lines: klik på farven og Apply/Close

Forventet værdi for specifikke værdier af kovariaten

Fittede (predikterede, forventede) værdier: $\hat{y}_i = \hat{\alpha} + \hat{\beta}x_i$ Forventet værdi af vcf for en diabetiker med blodsukker 10mmol/l:

$$1.10 + 0.0220 \times 10 = 1.32$$

men **Usikkerheder (standard errors) på disse kan ikke udregnes ved at kombinere s.e. på hhv. intercept og hældning!**

Dette skyldes, at intercept og hældning er (negativt) korrelerede: Højt intercept giver lav hældning - og omvendt.

Forventet værdi for blodsukker-værdien 10

I SPSS kan man finde et sådant estimat ved at snyde den til at tro, at det er interceptet (Constant).

Dette gør vi ved at flytte nulpunktet hen i 10 mmol/l, dvs. ved at benytte en ny X-variabel, der er $\text{blodsukker}_{10} = \text{blodsukker} - 10$. Denne udregnes i Transform/Compute, og herefter gentages regressionen med denne nye X-variabel.

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,317	,045		29,049	,000
	blodsukker10	,022	,010	,417	2,101	,048

Coefficients^a

Model		95,0% Confidence Interval for B	
		Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	1,223	1,412
	blodsukker10	,000	,044

a. Dependent Variable: vcf

Estimaterne fra regressionsanalysen

Regressionsanalysen indeholder **3 parametre**:

- ▶ 2 hørende til linien (intercept og hældning)
- ▶ 1, som er **spredningen omkring linien** (σ):
den biologiske variation af vcf for folk med samme
blodsukker-værdi

Varansen omkring regressionslinien (σ^2) estimeres ved

$$s^2 = \frac{1}{n-2} \sum_{i=1}^n (y_i - \hat{\alpha} - \hat{\beta}x_i)^2$$

ca. gennemsnitlig kvadratisk afstand, blot er n (antallet af observationer) erstattet af $n-2$ (antallet af frihedsgrader), her 21

Spredning omkring regressionslinie

Da man ikke kan *forstå* eller *fortolke* varianser direkte, tager vi straks kvadratrods:

$$s = \sqrt{s^2}$$

som er **estimat** for **spredningen omkring regressionslinien**

som i SPSS benævnes (lidt uheldigt*):

'*Std. Error of the Estimate*'.

Estimatet er 0.2167, med de **samme enheder** som outcome vcf

* uheldigt, fordi det *ikke* er en standard *error*,
men en standard *deviation* – og hvilket "*Estimate*"?

Usikkerhed på estimerterne

Hvor gode er skønnene over de ukendte parametre α og β ?

Hvor meget anderledes resultater kunne vi forvente at finde ved en ny undersøgelse?

Det kan vises, at

$$\hat{\beta} \sim N\left(\beta, \frac{\sigma^2}{S_{xx}}\right)$$

dvs. **hældningen er præcist bestemt, hvis**

- ▶ observationerne ligger tæt på linien (σ^2 lille)
- ▶ variationen i x -værdier (S_{xx}) er stor

Konfidensinterval = Sikkerhedsinterval

Estimeret usikkerhed på $\hat{\beta}$: $\text{s.e.}(\hat{\beta}) = \frac{s}{\sqrt{S_{xx}}}$

Dette estimat kaldes **standard error** for $\hat{\beta}$,
eller generelt *standard error of the estimate* (s.e.e.)

Vi bruger det til at konstruere et **95% konfidensinterval**

$$\begin{aligned}\hat{\beta} \pm t_{97.5\%}(n-2) \times \text{s.e.}(\hat{\beta}) &= \hat{\beta} \pm \text{ca.} 2 \times \text{s.e.}(\hat{\beta}) \\ &= 0.0220 \pm 2.080 \times 0.0105 = (0.0002, 0.0438)\end{aligned}$$

T-test for “parameter=0”

Vi kan også teste, typisk ' $H_0 : \beta = 0$ ' ved **t-testet**

$$t = \frac{\hat{\beta}}{\text{s.e.}(\hat{\beta})} \sim t(n - 2)$$

som her giver

$$t = \frac{0.0220}{0.0105} = 2.10 \sim t(21), \quad P=0.048$$

dvs. lige på grænsen af det signifikante

Og hvad med interceptet....?

Man *kan* forestille sig situationer, hvor det er rimeligt at teste f.eks. ' $H_0 : \alpha = \alpha_0$ '
I så fald benyttes det tilsvarende t-test

$$t = \frac{\hat{\alpha} - \alpha_0}{\text{s.e.}(\hat{\alpha})} \sim t(n - 2)$$

eller man udregner et 95% konfidensinterval for α :

$$1.098 \pm 2.080 \times 0.1175 = (0.854, 1.342)$$

Dette er bare ikke altid særligt interessant
– fordi interceptet i sig selv ikke er særligt interessant.

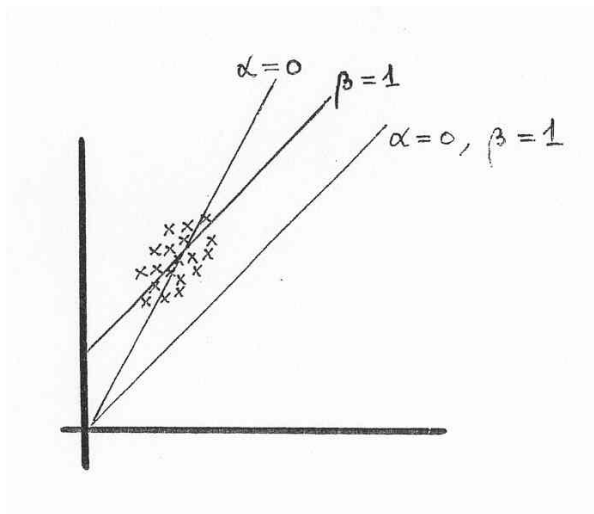
Når man har flere hypoteser...

Vi kan altså teste hypoteser om *såvel* α som β , **men:**

- ▶ Estimerne for intercept og hældning er (negativt) korrelerede (her -0.92)
- ▶ Accepter ikke to '*sideordnede*' test
Selv om vi kan acceptere test vedr. både α (f.eks. intercept=0) og β (f.eks. hældning 1)
hver for sig,
kan vi **ikke nødvendigvis acceptere begge samtidig**

Hypotetisk eksempel

Variationsopspaltning

Forklaring til ANOVA-tabellen s. 14:

$$SS_{\text{total}} = \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2 = SS_{\text{Regression}} + SS_{\text{Residual}}$$

Total variation = variation, som **kan** forklares
+ variation, som **ikke kan** forklares

x er en **god** forklarende variable,
hvis $SS_{\text{Regression}}$ er *stor* i forhold til SS_{Residual}

Determinationskoefficient, R^2

Den andel af variationen (i y), der kan forklares ved modellen:

$$R^2 = \frac{SS_{\text{Regression}}}{SS_{\text{total}}}$$

Her finder vi determinationskoefficienten: $R^2 = 0.174$, dvs. vi kan forklare 17.4% af variationen i vcf v.h.j.a. variabelen blodsukker.

Determinationskoefficienten er kvadratet på **korrelationskoefficienten** mellem vcf og blodsukker (som dermed er $r = \sqrt{0.174} = 0.42$)

Korrelationen

Korrelationen r mellem to variable måler

- ▶ I hvor høj grad ligner scatter plottet en ret linie?
- ▶ Ikke: Hvor nær ligger punkterne ved den rette linie?

Korrelationskoefficienten estimeres ved:

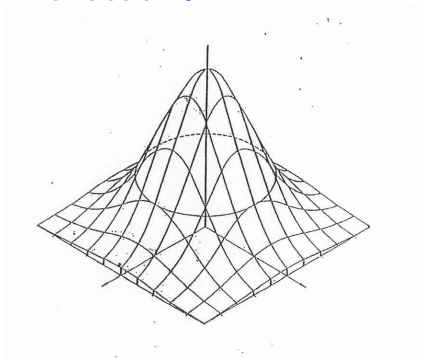
$$r = r_{xy} = \frac{S_{xy}}{\sqrt{S_{xx}S_{yy}}} = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

- ▶ antager værdier mellem -1 og 1 (0 = uafhængighed)
- ▶ +1 og -1 svarer til perfekt lineær sammenhæng, hhv. positiv og negativ

Todimensional normalfordelingstæthed, $r=0$

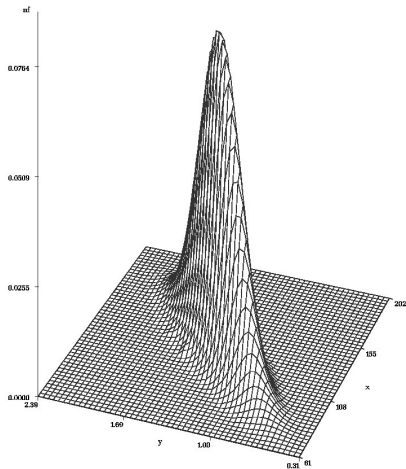
Korrelation 0

Alle lodrette snit giver normalfordelinger

- ▶ med samme middelværdi
- ▶ og samme varians

Todimensional normalfordelingstæthed, $r=0.9$

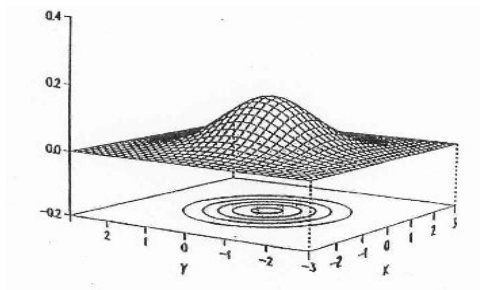

Korrelation 0.9

Udpræget **retning** i figuren

Konturkurverne

for en normalfordeling bliver **ellipser**

så check af todimensional normalfordeling kan foretages som visuelt check af scatterplottet:

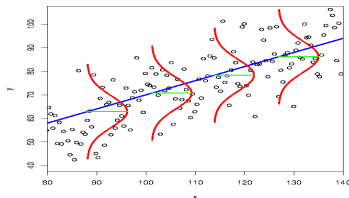
- ▶ Giver det indtryk af noget elliptisk?
- ▶ med flest observationer i de “inderste” ellipser

Regression kontra korrelation

Regressionsmodellen

$$Y_i = \alpha + \beta X_i + \varepsilon_i, \quad \varepsilon_i \sim N(0, \sigma^2)$$

siger, at de **betingede fordelinger** af Y , givet X , er normalfordelinger, med samme varians σ^2 (samme spredning σ) og med middelværdier, der afhænger lineært af X .

Regression kontra korrelation, II

Antagelserne til brug for fortolkning af en korrelation er *skrappere* end for regressionsanalysen, fordi:

Her er der også et krav om **normalfordeling på x_i 'erne!!**
Hvis ikke dette krav er opfyldt, kan man ikke fortolke korrelationskoefficienten!

...men man kan godt teste, om den er 0.

Test af hældning vs test af korrelation

Det er en og samme sag

De to estimater (for korrelation og hældning) er 0 på samme tid

$$r_{xy} = \hat{\beta} \sqrt{\frac{S_{xx}}{S_{yy}}}$$

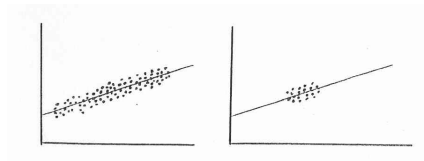
Test for $\beta = 0$ er **identisk** med test for $\rho_{xy} = 0$

men **fortolkningen** af de to størrelser er vidt forskellig:

- ▶ $\hat{\beta}$ fortolkes i substans-termer, med forståelige enheder
- ▶ r_{xy} er skala-uafhængig - og meget vanskelig at tillægge nogen virkelig mening

Pas på med fortolkning af korrelation

$$1 - r_{xy}^2 = \frac{s^2}{s^2 + \hat{\beta}^2 \frac{S_{xx}}{n-2}}$$

Hold $\hat{\beta}$ og s^2 fast:

S_{xx} stor $\Rightarrow 1 - r_{xy}^2$ tæt på 0 $\Rightarrow r_{xy}^2$ tæt på 1

r_{xy}^2 kan gøres **vilkårlig tæt på 1** ved at sprede x 'erne
– hvordan mon?

Forskellige typer af korrelationer

Pearson: Det er den type, vi netop har beskrevet, som altså bygger på en antagelse om tilfældig udvælgelse fra en todimensional normalfordeling

Spearman: Et **non-parametrisk** alternativ, som *kun* kræver tilfældig udvælgelse fra en todimensional *fordeling* (der altså ikke behøver at være en normalfordeling)

I tilfælde af et selekteret sample bliver begge korrelationer meningsløse

– og under alle omstændigheder giver de bare et ret ufortolkeligt tal.....

Korrelationer i praksis

Korrelationer udregnes i SPSS ved at benytte Analyze/Correlate/Bivariate. Man markerer de variable, der ønskes korrelationer imellem og fører dem over i Variables, hvorefter man afkrydser den type korrelationer, man ønsker at udregne, her Pearson:

Correlations

		blodsukker	vcf
blodsukker	Pearson Correlation	1	,417*
	Sig. (2-tailed)		,048
	N	24	23
vcf	Pearson Correlation	,417*	1
	Sig. (2-tailed)	,048	
	N	23	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Korrelationer i praksis, fortsat

og her Spearman:

		blodsukker	vcf
Spearman's rho	blodsukker	Correlation Coefficient	1,000
		Sig. (2-tailed)	.
		N	24
	vcf	Correlation Coefficient	,318
		Sig. (2-tailed)	,139
		N	23

Vi aflæser korrelationerne:

Pearson: 0.417, $P=0.048$

Spearman: 0.318, $P=0.139$

Bemærk, at P-værdien for **Pearson-korrelationen** er nøjagtig den samme som ved test af hældning=0 i regressionsanalysen (se s. 15). *Dette vil altid være tilfældet*

Hvornår bruger vi så korrelationen

- ▶ Til at teste om der er en sammenhæng
Brug gerne Spearman korrelation og slip for så mange antagelser, **men så får man også kun en P-værdi**
- ▶ Til at sammenligne styrken af sammenhænge mellem mange variable, målt på de samme individer
- ▶ I observationelle studier uden selektion:
Her kan korrelationen fortolkes, hvis der er tale om en **todimensional normalfordeling**
men spørgsmålet er stadig, om det giver den information, der er ønskelig/brugbar

Eksempler

Spørgsmål: Hvor meget stiger blodtrykket med alderen?

Svar: Korrelationen er 0.42.....

hellere: 5mmHg per år, med $CI=(3.7, 6.3)$

Spørgsmål: Er rygning mere skadeligt for kvinder end for mænd?

Svar: Næh, for korrelationen mellem pakkeår og FEV_1 er 0.62 for mænd og kun 0.49 for kvinder....

Pas på: Dette kan skyldes en større spredning på variablen rygning blandt mænd, og behøver altså *ikke* at have noget at gøre med *effekten* af rygning

Sammenligning af målemetoder

I en sådan situation giver det **ingen mening** at benytte korrelation!

- ▶ Korrelationen udtrykker **sammenhæng**, *ikke* overensstemmelse (der er f.eks. en sammenhæng mellem alder og blodtryk, men der er naturligvis ikke overensstemmelse)
- ▶ Naturligvis er der sammenhæng mellem to målemetoder, der foregiver at måle det samme, så det behøver man ikke teste (ellers er der i hvert fald noget helt galt)
- ▶ Man skal i stedet **kvantificere differenserne** mellem de to metoder, og udregne **limits of agreement** (på relevant skala)

– og nu tilbage til regressionsanalyse

Konfidensgrænser for linien

For hver værdi af kovariaten (her x = blodsukker):

Fittede (predikterede, forventede) værdier er selve linien:

$$\hat{y}_i = \hat{\alpha} + \hat{\beta}x_i$$

Konfidensgrænser for denne linie (smalle grænser)

- ▶ benyttes til sammenligning med andre grupper af personer
- ▶ man benytter spredningen $s_{\text{konf}} = s \sqrt{\frac{1}{n} + \frac{(x_i - \bar{x})^2}{S_{xx}}}$
- ▶ Disse grænser bliver **vilkårligt snævre**,
når antallet af observationer øges.
- ▶ **De kan ikke bruges til diagnostik!**

Prediktionsgrænser for enkeltindivider

Normalområder for sammentrækningsevne (y), for givet
 x =blodsukker
(brede grænser):

- ▶ De benyttes til at afgøre, om en ny person er *atypisk* i forhold til normen (diagnostik), idet de omslutter ca. 95% af fremtidige observationer, også for store n .
- ▶ man benytter spredningen $s_{\text{pred}} = s \sqrt{1 + \frac{1}{n} + \frac{(x_i - \bar{x})^2}{S_{xx}}}$
- ▶ Disse grænser bliver **ikke nævneværdigt snævrere**, når antallet af observationer øges.

Konfidens- og prediktionsgrænser:

Det er yderst vanskeligt at få en pæn figur i SPSS, men man kan tegne de to sæt grænser hver for sig:

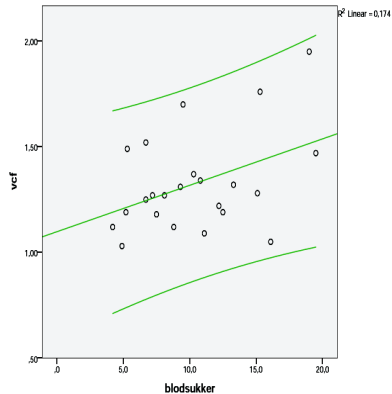
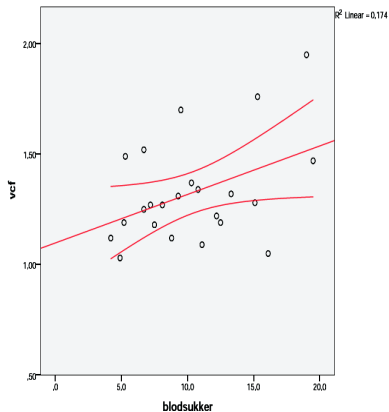
Konfidensgrænser fås ved at dobbeltklikke på scatterplottet fra tidligere og benytte Add Fit Line at Total og derefter i Properties-boksen afkrydse Linear og Confidence Intervals/Mean.

Prediktionsgrænser fås som ovenfor, blot skal man i stedet vælge Confidence Intervals/Individual

Man kan i begge tilfælde overveje at fjerne fluebenet i Attach label to line

Konfidens- og prediktionsgrænser i praksis

Summa summarum om grænser

De smalle grænser, konfidensgrænser:

- ▶ svarer til standard error
- ▶ bruges til at vurdere sikkerheden i estimatet
- ▶ afhænger kraftigt af værdien af kovariaten

De brede grænser, prediktionsgrænser:

- ▶ svarer til standard deviation
- ▶ kaldes også normalområder eller referenceområder
- ▶ bruges til at diagnosticere individuelle patienter
- ▶ udregnes approksimativt ved ± 2 spredninger
(Std. Error of the Estimate)

Har vi gjort det godt nok?

Modellens konklusioner er kun rimelige,
hvis modellen selv er rimelig.

Modelkontrol: Passer modellen rimeligt til data?

Diagnostics: Passer data til modellen?

Eller er der **indflydelsesrige observationer** eller **outliers**?

Check af disse to forhold *burde* naturligvis foretages fra begyndelsen, men da de kræver fit af modellen, *kan* de først foretages efterfølgende.

Modelkontrol

Den statistiske model var

$$Y_i = \alpha + \beta X_i + \varepsilon_i, \quad \varepsilon_i \sim N(0, \sigma^2) \text{ uafhængige}$$

Hvilke antagelser skal vi checke her?

- ▶ Uafhængighed: **Tænk**: Er der flere observationer på hvert individ, søskende el.lign?
- ▶ Linearitet
- ▶ Varianshomogenitet (ε_i 'erne har samme spredning)
- ▶ Normalfordelte residualer (ε_i 'erne)

Obs: Intet krav om normalfordeling på x_i 'erne!!

Grafisk modelkontrol

Fokus er her på **residualerne** = modelafvigelserne
= **observeret** værdi - **fittet** værdi: $\hat{\epsilon}_i = y_i - \hat{y}_i$

eller en modifikation af disse:

- ▶ Normerede/Standardiserede: ZRESID
- ▶ Studentized: SRESID
- ▶ Deleted / Leave-one-out: DRESID
- ▶ Studentized Deleted: SDRESID

For at få fuld kontrol over modelkontrollen, anvender vi Save-knappen, og krydser det af, vi gerne vil bruge, hvorefter de ønskede figurer laves i Graph/ChartBuilder.

Residualplots til modelkontrol

Residualer (af passende type) plottes mod

1. den forklarende variabel x_i
 - for at checke **linearitet**
(se efter *krumninger*, *buer*)
2. de fittede værdier $\hat{y}_i$
 - for at checke **varianshomogenitet**
(se efter *trompeter*)
3. fraktildiagram eller histogram
 - for at checke **normalfordelingsantagelsen**
(se efter *afvigelse fra en ret linie*)

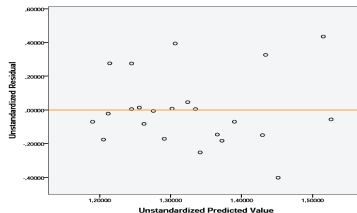
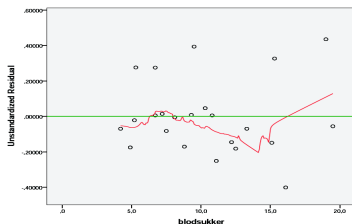
Disse plots ses på s. 53 og 54, og kommenteres s. 55

Residualplots i praksis

Venstre side: Check af lineariteten Residualer plottet mod kovariaten, med overlejret udglatning: buer?

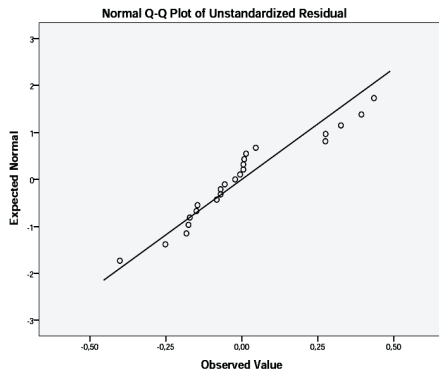
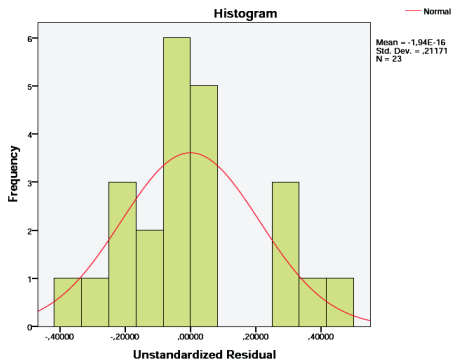
Højre side: Check af varianshomogeniteten Residualer plottet mod de predikterede værdier: trompet?

Se mere i appendix, s. 86

Check af normalfordeling for residualer

Histogram og fraktildiagram (QQ-plot)

Kommentarer til figurerne

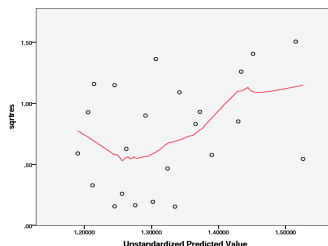
- ▶ Plot af residualer mod kovariaten blodsukker (s. 53): måske svag bue
- ▶ Plot af residualer mod predikterede værdier (s. 53): Her anes muligvis lidt trompetfacon
- ▶ Fraktildiagram til check af normalfordelte residualer (s. 54): Det ser rimeligt ud, men der anes ligesom et *hul* i fordelingen
- ▶ Histogram over residualerne, ligeledes til check af normalfordelingen (s. 54): Det *hul*, der nævnes ovenfor ses som minimummet lige over midten af fordelingen

Man kan med fordel supplere med plots på s. 56

Bedre check af varianshomogeniteten

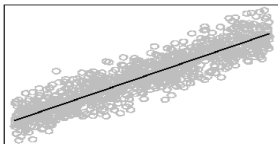
Plot af kvadratrods af numerisk værdi af normerede residualer, mod de predikterede værdier: (se mere s. 87):

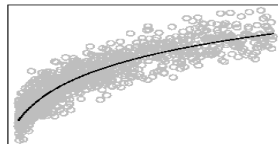
Der er en tendens til højere spredning for de høje predikterede værdier. **Måske konstant *relativ* spredning?**

Afvigelser fra modellen

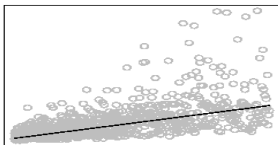
assumptions OK

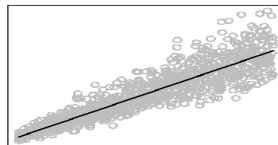
non-linearity

non-normality

increasing variance

Afhjælpning af problemer

Linearitet:

Hvis lineariteten ikke holder i rimelig grad, bliver modellen ufortolkelig.

Hvad gør man så?

- ▶ transformerer variablene med
 - ▶ **logaritmer** - ligegyldigt hvilken, se s. 63-65
 - ▶ kvadratrods, invers
 - ▶ benytter lineære splines (“knæk-linier”, kommer senere)
- ▶ tilføjer flere kovariater, f.eks.
 - ▶ alder, køn, medicin etc., eller $\log(x)$
- ▶ foretager **ikke-lineær regression**

Afhjælpning af problemer, II

Varianshomogenitet:

Hvis varianshomogeniteten ikke holder i rimelig grad,
mister vi styrke,
og **prediktionsgrænser bliver upålidelige!**

Hvad gør man så?

- ▶ I tilfælde af **trompetfacon**:
Transformation af Y med **logaritmer**
- ▶ Vægtet regression...
- ▶ (Non-parametriske metoder...
– men så får vi ingen kvantificeringer)
- ▶ Robuste metoder...

Varianshomogenitet, fortsat

Trompetfacon betyder, at residualernes variation (og dermed størrelse) er større for højere niveauer af outcome - ofte i form af

Konstant relativ spredning

= **konstant variationskoefficient**

$$\text{Variationskoefficient} = \frac{\text{spredning}}{\text{middelværdi}}$$

Dette sker ofte, når man måler på små positive størrelser, og løsningen er (*sædvanligvis*) at transformere outcome Y med en **logaritme**

Afhjælpning af problemer, III

Normalfordelte residualer:

Hvis normalfordelingen ikke holder i rimelig grad,
mister vi styrke,

og **prediktionsgrænser bliver upålidelige!**

Hvad gør man så?

- ▶ I tilfælde af **hale mod højre**: Transformation med **en logaritme**
- ▶ Non-parametriske metoder...

Normalfordeling (og varianshomogenitet)

Antagelsen om normalfordeling (og til en vis grad varianshomogenitet) er **ikke kritisk** for selve fittet:

- ▶ Man får stadig “gode” estimer
- ▶ Pålidelige tests og konfidensintervaller

fordi normalfordelingen som regel passer godt for estimatet $\hat{\beta}$ pga

Den centrale grænseværdisætning,

der siger at summer og andre funktioner af *mange* observationer bliver 'mere og mere' normalfordelt.

Men prediktionsgrænserne bliver misvisende og ufortolkelige!!

Lidt om logaritmer – måske genopfriskning...?

Alle logaritmefunktioner har et **grundtal**

- ▶ 10-tals logaritmen ($\log_{10}$) har grundtal 10
- ▶ Den såkaldt *naturlige* logaritme ($\log$, før i tiden ofte kaldet $\ln$) har grundtal $e = 2.71828$
- ▶ 2-tals logaritmen ($\log_2$) har grundtal 2

Alle logaritmer er proportionale, f.eks.

$$\log_2(x) = \frac{\log(x)}{\log(2)} = \frac{\log_{10}(x)}{\log_{10}(2)}$$

og det betyder derfor intet for resultatet, hvilken en, man benytter fordi man altid får det samme, når man tilbagetransformerer.

Alligevel er der visse *fif*....:

Logaritmetransformation af outcome

- ▶ for at opnå linearitet
- ▶ for at opnå ens spredninger (varianshomogenitet)
- ▶ for at opnå normalitet af residualerne

Her er kun et enkelt (ret ubetydeligt) fif:

Hvis fokus er på estimation af variationskoefficienten (se s. 58), kan man med fordel benytte den **naturlige** logaritme), idet

$$\text{Spredning}(\log(y)) \approx \frac{\text{Spredning}(y)}{y} = \text{CV}$$

dvs. en konstant variationskoefficient (CV) på Y betyder konstant spredning på $\log(Y)$. **Når Y logaritmetransformerer**, bliver effekten af kovariater (når de tilbagetransformerer) til **faktorer**, der skal ganges på.

Logaritmetransformation af kovariat

Den forklarende variabel (x) transformeres altid for at opnå linearitet.

Her kan med fordel anvendes **2-tals logaritmer**, idet 1 enhed i $\log_2(x)$ så svarer til en *fordobling af x* , der har konstant effekt.

Hældningen β udtrykker altså effekten af en fordobling af kovariaten, og successive fordoblinger antages at have samme effekt.

Man kan også gøre det *endnu mere fortolkeligt* ved at benytte logaritmen med grundtal f.eks. 1.1, svarende til en faktor 1.1, altså en 10% forøgelse af kovariat-værdien.

$$\log_{1.1}(x) = \frac{\log_{10}(x)}{\log_{10}(1.1)}$$

Numeriske check af antagelserne

er mulig, men bør kun bruges som en rettesnor

- ▶ **Linearitet:**

Tilføj f.eks. $\log(x)$ sammen med x selv, og test derefter, om det resulterende fit er væsentlig bedre end linien

- ▶ Benyt lineære splines (knæk-linier, kommer senere) og test, om der overhovedet er et knæk

- ▶ **Varianshomogenitet:**

De findes, men ikke lige tilgængelige i det basale....

- ▶ **Normalfordelingen:**

Der findes test, men de kan ikke generelt anbefales

Regression diagnostics

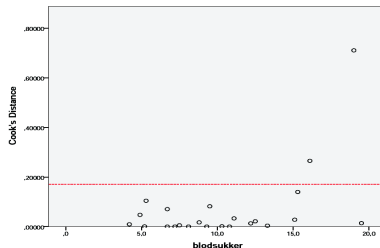
Understøttes konklusionerne generelt af *hele* materialet?
Eller er der observationer med meget stor indflydelse på resultaterne?

- ▶ Udelad den i^{te} person og bestem nye estimater for samtlige parametre.
- ▶ Udregn **Cook's afstand**, et mål for ændringen i parameterestimater.
- ▶ Spalt evt. Cook's afstand ud i separate dele, som måler f.eks: Hvor mange s.e. ($\hat{\beta}_1$) ændrer $\hat{\beta}_1$ sig, hvis den i^{te} person udelades?

Cooks afstand

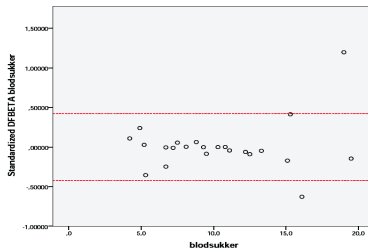
Cook-størrelserne gemmes også via Save-knappen, og kan så efterfølgende benyttes til at tegne op på forskellig vis, f.eks. som her mod kovariaten blodsukker:

En enkelt observation skiller sig ud i forhold til de øvrige
Tommelfingerregel: Sammenlign med $\frac{4}{n} = \frac{4}{23} \approx 0.17$ (rød stiplede linie)

Cooks afstand spaltet i komponenter

Save-knappen tillader os også at gemme information vedr. de enkelte parameterestimater i modellen, så vi kan få svar på f.eks: Hvor mange s.e. ($\hat{\beta}_1$)'er ændres f.eks. $\hat{\beta}$, når den i'te person udelades?

En enkelt observation (nr. 13, tilfældigvis) kan ændre hældningsestimatet med mere end 1 standard error. Tommelfingerregel: Sammenlign med $\frac{2}{\sqrt{n}} = \frac{2}{\sqrt{23}} \approx 0.42$

Udeladelse af observation nr. 13

Estimeret linie fra tidligere: $y = 1.098 + 0.022x$

$$\hat{\beta} = 0.02196(0.01045), \quad t = \frac{0.02196}{0.01045} = 2.1, P = 0.048$$

Regressionsanalyse uden observation nr. 13

Estimeret linie: $y = 1.189 + 0.011x$

$$\hat{\beta} = 0.01082(0.01029), \quad t = \frac{0.01082}{0.01029} = 1.05, P = 0.31$$

Outliers

Observationer, der *ikke passer* ind i sammenhængen

- ▶ de er ikke nødvendigvis indflydelsesrige
- ▶ de har ikke nødvendigvis et stort residual

Press-residualer (Deleted residuals)

Residualer, der fremkommer efter at den pågældende observation har været udelukket fra estimationen.

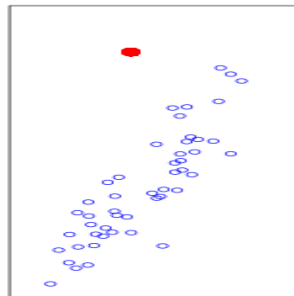
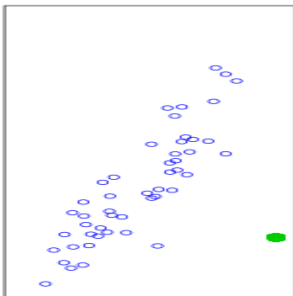
(residualer without current observation)

Man kan med fordel danne **et nyt datasæt** med predikterede værdier og residualer, se mere i appendix s. 84

To forskellige eksempler

på mulige *outliers*:

Hvad gør vi i hver af disse situationer?

Kan vi udelade disse observationer?

Lad os forestille os, at figuren på forrige side viser blodtrykket som funktion af alderen, og at den grønne person er 110 år, mens den røde person er 50 år

- ▶ Vi kan godt udelade den grønne person
faktisk *bør* vi gøre det
for ikke at ødelægge beskrivelsen af det store flertal.
Men husk at skrive det som inklusionskriterium!
- ▶ Vi kan *ikke* udelade den røde person, fordi vi ikke kan konstruere et tilsvarende inklusionskriterium.
Forestil jer sætningen: "*Her beskriver vi blodtrykket for personer, hvis blodtryk ligger pænt i forhold til den beskrivelse, vi er ved at lave....*"

Udeladelse af enkeltobservationer?

Hvad gør vi ved indflydelsesrige observationer og outliers?

- ▶ ser nærmere på dem, de er tit ganske interessante
- ▶ anfører et mål for deres indflydelse

Hvornår kan vi **udelade** dem?

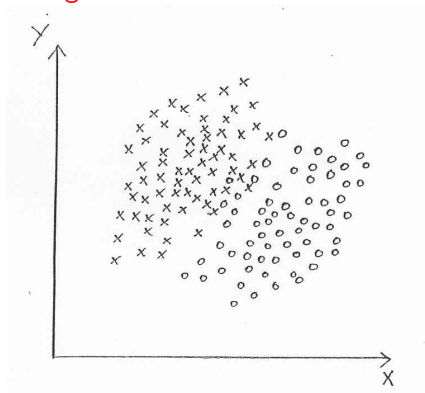
- ▶ hvis de ligger meget *yderligt i kovariat-værdier*
 - ▶ husk at afgrænse konklusionerne tilsvarende!
- ▶ hvis man kan finde årsagen
 - ▶ og da skal **alle sådanne** udelades!

– mere om dette senere (ved øvelserne)

Confounding, bare lige et smugkig

meget mere om dette senere

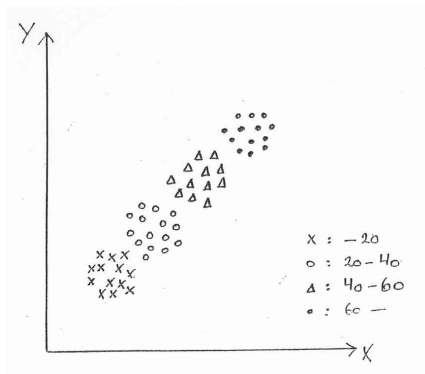

(Kor)relationen er:

- ▶ **positiv** for mænd
- ▶ **positiv** for kvinder
- ▶ **negativ** for mennesker

Eks: Kolesterol vs. chokoladeindtag

Confounding, II

(Kor)relationen er:

- ▶ tilsyneladende positiv
- ▶ 0 for hver aldersgruppe

X og Y vokser begge med alderen
(f.eks. kolesterol og blodtryk)

APPENDIX

med SPSS-vejledning svarende til diverse slides:

- ▶ Indlæsning og scatter plot, s. 78
- ▶ Regressionsanalyse, s. 79-81
- ▶ Korrelation, s. 82
- ▶ Konfidens- og prediktionsgrænser, s. 83
- ▶ Modelkontrol, s. 84-87
- ▶ Diagnostics, s. 88

Indlæsning og scatter plot

Slide 8

Indlæsning fra nettet

File/Open/Internet Data, hvorefter man skriver stien
`http://publicifsv.sund.ku.dk/~lts/basal/data/vcf.txt` i
Web location... samt det ønskede navn på datasættet i
Dataset Name to Assign.

Derefter går man til File/Open/Data og sætter Files of Type
til All Files og følger derefter instruktionerne.

Scatter plot

Man går ind i Graph/Chart Builder/Scatter og i den
fremkomne boks trækker man vcf over på Y-aksen, og
blodsukker over på X-aksen.

Regressionsanalyse

Slide 14 og 15

Man går ind i menuen `Analyze/Regression/Linear`, og i boksen sættes `vcf` som `Dependent` og `blodsukker` som `Independent(s)` (et uheldigt navn til forklarende variable...)

Man skal efterfølgende huske at gå ind i `Statistics` og afkrydse `Parameter Estimates` og `Confidence intervals`

Man kan også benytte den mere generelle

`Analyze/Genereal Linear Model/Univariate`
(mere om denne senere)

Regressionslinie

Slide 17

Først laves plottet ved at gå ind i Graph/Chart Builder/Scatter og i den fremkomne boks trækker man vcf over på Y-aksen, og blodsukker over på X-aksen.

For at tegne linien dobbeltklikker man efterfølgende på grafen og klikker på ikonet Add Fit Line at Total og derefter i Properties-boksen afkrydse Linear og klikke Apply.

Man kan endvidere vælge, om man vil have liniens ligning skrevet på linien eller ej (flueben ved Attach label to line kan fjernes) Farven på linien kan vælges under Lines: klik på farven og Apply/Close

Forventet værdi for specifikke værdier af kovariaten

Slide 19

Her for en blodsukkerværdi på 10: I SPSS kan man finde et sådant estimat ved at snyde den til at tro, at det er interceptet (Constant).

Dette gør vi ved at flytte nulpunktet hen i 10 mmol/l, dvs. ved at benytte en ny X-variabel, der er blodsukker-10. Denne udregnes i Transform/Compute, og herefter gentages regressionen med denne nye X-variabel.

Alternativt kan man tilføje en observation med blodsukker=10 og manglende outcome ($vcf=.$). Man kan nu vælge at gemme predikterede værdier, med tilhørende konfidensintervaller (se s. 85), heriblandt for den fiktive observation, der ikke ændrer på noget, da outcome er missing.

Korrelationer

Slide 39-40

Pearson: betegner den *sædvanlige* korrelation
baseret på en todimensional normalfordeling

Spearman: betegner den nonparametriske korrelation

Korrelationer udregnes i SPSS ved at benytte
Analyze/Correlate/Bivariate. Man markerer de variable, der
ønskes korrelationer imellem og fører dem over i Variables,
hvorefter man afkrydser den type korrelationer, man ønsker at
udregne, her Pearson og Spearman.

Konfidens- og prediktionsgrænser

Slide 46-47

Det er **yderst vanskeligt** at få en pæn figur frem i SPSS, men man kan tegne de to sæt grænser hver for sig:

Konfidensgrænser:

fås ved at dobbeltklikke på scatterplottet fra tidligere (se s. 78), og benytte Add Fit Line at Total og derefter i Properties-boksen afkrydse Linear og Confidence Intervals/Mean.

Prediktionsgrænser:

fås som ovenfor, blot skal man i stedet vælge Confidence Intervals/Individual

Man kan i begge tilfælde overveje at fjerne fluebenet i Attach label to line

Modelkontrol

Slide 53 og 54

Nogle enkelte modelkontroltegninger kan fås frem direkte fra regressionsanalysen, ved at klikke på Plots
Betegnelserne er her:

- DEPENDNT: the dependent variable
- *ZPRED Standardized predicted values
- *ADJPRED Adjusted predicted values
- *ZRESID Standardized residuals
- *DRESID Deleted residuals
- *SRESID Studentized residuals
- *SDRESID Studentized deleted residuals

Vælg nu X og Y blandt de ovenstående variable, eller afkryds
Histogram og Normal probability plot.

Modelkontrol, fortsat

Slide 51-52

For at få fuld kontrol over modelkontrollen, anvender vi Save-knappen, og krydser det af, vi gerne vil bruge, hvorefter de ønskede figurer laves i Graph/ChartBuilder.

Typisk vil man vælge at gemme:

- ▶ Under Predicted Values: Unstandardized, og evt. (se s. 81):
Under Prediction Intervals: afkryds Mean
- ▶ Under Residuals: en af de 5 mulige, se s. 51

Modelkontrol, fortsat

Slide 53-54

Plottene er her

- ▶ Scatterplot, s. 53
- ▶ Histogram og fraktildiagram (qq-plot), s. 54

Man kan vælge at indlægge en vandret linie i 0 ved at dobbeltklikke på en graf og klikke

Add a reference line to the Y axis, hvorefter der fremkommer en

Properties-boks, hvor man skriver 0 i Position.

Ligeledes kan man lægge en udglattet Loess-kurve ind ved at klikke Add Fit Line at Total og vælge Loess

For at lægge en normalfordelingskurve oveni histogrammet, dobbeltklikker man på figuren, klikker på

show distribution curve-ikonet, afkrydser Normal og trykker

Apply/Close.

Check af varianshomogenitet

Slide 56

De normerede residualer hedder `SRE_1`, og for at definere kvadratroden af de numeriske residualer går vi ind i Transform/Compute, skriver `sqrtres` i Target Variable og `sqrt(abs(SRE_1))` i definitionsboksen.

Herefter fremstilles figurerne som sædvanligt i Graph/Chart Builder, og ved at dobbeltklikke på grafen efterfølgende, kan man lægge udglattede kurver på ved at klikke på Add Fit Line at Total og derefter i Properties-boksen afkrydse Loess/Apply.

Regression diagnostics

Slide 68

Vi anvender her igen Save-knappen i regressionsopsætningen, og krydser det af, vi gerne vil bruge, nemlig Cook's og under Influence Statistics: Standardized DfBetas (og evt. også DfBetas(s))

Herefter benyttes Graph/Chart builder/Scatter som tidligere.